

Posudek vedoucí na diplomní práci

Jana Baudyšová: Vyjednávání a rozumění pojmu domov v rodině českých reemigrantů z rumunského Banátu. Katedra obecné antropologie, Fakulta humanitních studií UK. Praha 2011. 99 s. + 1 s. příloha

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Vaňková

Jana Baudyšová si pro svou diplomní práci zvolila téma vyjednávání a rozumění pojmu domova mezi reemigranty z rumunského Banátu. Ačkoli byla českým obyvatelům Banátu a jejich reemigraci do Čech v české etnologii věnována poměrně značná pozornost, téma domova a jeho konstruování samostatně pojednáno nebylo. Volba této problematiky však nebyla v případě Jany Baudyšové vedena ani tak tím, že dosud nebyla systematicky zpracována, ale daleko spíše velkým (a opakovaně přiznaným) osobním zájmem autorky o téma, který bych ráda ocenila hned za počátku svého posudku.

V první části práce studentka zasazuje své téma do historických souvislostí migrace a reemigrace Čechů do/z Rumunska. Velice podrobně (možná až zbytečně rozsáhle) zde shrnuje motivace i okolnosti odchodu Čechů do Rumunska a jejich návratů v několika vlnách po 2. světové válce a po roce 1989. Zároveň se ovšem snaží postihnout i jejich sociálně-ekonomickou situaci jak v Banátu, tak později v Československé, resp. České republice. V závěru této části práce studentka poukazuje na specifika reemigrace z Banátu prostřednictvím jejího srovnání s reemigračními pohyby z Volyně a Kazachstánu; tato komparace ovšem nejde nikterak do hloubky a spíše hrubě nastiňuje podobnosti a rozdíly těchto reemigrací.

V následující teoretické části se autorka na základě rozsáhlé literatury zabývá vymezením základního pojmu domova, který se snaží uchopit v jeho mnohvrstevnosti a dynamickém časo-prostorovém rozměru a rovněž jej vztahuje k teoriím vykořenění a „displacementu“ (nehezky česky „vymístění“). Vyrovnává se též s konceptem transnacionalismu a zabývá se (spíše povrchněji) tématem paměti a jejího vztahu k vytváření si představy domova. Takto si vytýčila teoretické pole, na němž se pak pohybuje při interpretaci poznatků z terénního výzkumu v části empirické. Jistou slabinou této části práce je jistá chaotičnost, v jejímž důsledku čtenář místy tápe nad tím, jak se některé uvedené teoretické koncepty vlastně mají vztahovat ke zkoumanému tématu (tak například výklad A. Appaduraje a jeho koncept pěti „scapes“, s. 40, nebo téma vykořenění a displacementu, které sice souvisí s tématem domova obecně, ale v předložené analýze se prakticky neobjevuje).

Empirická část je uvedena metodologickým výkladem, kde je představena metoda výzkumu, techniky sběru dat (opakované narativní, polostrukturované a skupinové rozhovory),

vytvoření vzorku (šest příslušníků jedné rozšířené rodiny), analytické postupy a etika výzkumu s akcentem na reflexi situovanosti výzkumnice. Upřímný a otevřený popis vztahů ke zkoumaným aktérům i případných pocitů diskomfortu, které byly důsledkem dvojité role výzkumnice / rodinné přítelkyně považují za velkou přednost metodologické části práce. Naopak vytvoření vzorku považují za ne zcela šťastné, neboť se jedná o nukleární rodinu (rodiče, syn a dcera) a dva synovce otce rodiny. Ačkoli autorka dle mého názoru solidně argumentuje, že se jedná o sociální skupinu, která téma domova společně vyjednává v každodenních interakcích (s. 52 – 53), přeci jen se mi zdá vzorek poněkud nevyvážený.

Výsledky analýzy, představené v empirické části, nejsou sice příliš nečekané, nicméně díky autorčině citlivosti na terén, detailnímu zpracování dat a mnoha ukázkám z rozhovorů jsou pro čtenáře zajímavé. Ukazují se výrazné generační rozdíly, ale i podobnosti ve vnímání reemigrace i v konceptualizaci tématu domova, které Jana Baudyšová zdařile interpretuje. Zcela jednoznačně z její práce vyplývá, že všichni aktéři vnímají jako domov jak rumunské Rovensko, odkud přišli („starý domov“, s. 87), tak své současné bydliště, potažmo Čechy („nový domov“, s. 87). Nicméně míra ztotožnění se s jedním nebo druhým domovem je různá, závislá především (logicky) na tom, jak velkou částí života aktéři v jedné či druhé oblasti prožili, ovšem i na jejich vztahu k Čechám před reemigrací. Vedle časové dimenze se ukazuje dualita ontologického statusu: domov „ve vzpomínkách a představě“ a domov v současnosti, v každodenním prožitku - přičemž ovšem jejich důležitost a emoční hodnota není jednoznačně hierarchicky uspořádána. Nejdůležitějším aspektem vnímání domova je ovšem rodina, neboť pro všechny aktéry je její přítomnost (v rovině emocí a vztahů, ale i určitého způsobu jednání, s. 88) podmínkou pocitu, že jsou někde doma. Rodina je také prostorem společné paměti, kde je obsah pojmu domov každodenně vyjednáván a ustavován. Sociální sítě rodiny a blízkých přátel však přesahují z Čech do Rumunska a zpřítomňují tak aktérům jejich „starý“, „představovaný“ domov, čímž vlastně relativizují jeho charakteristiky jako minulého a nereálného.

Po formální a jazykové stránce shledávám práci v pořádku.

Jana Baudyšová odevzdala dle mého názoru pečlivě a poctivě zpracovanou studii, ve které prokázala jak schopnost pracovat s teoretickou literaturou a metodologicky zakotvit vlastní výzkum, tak i schopnost pohybovat se v terénu a přesvědčivě a transparentně zpracovat získané poznatky. I přes výše uvedené výhrady tedy práci doporučuji k obhajobě a navrhuji známku výborně.

V Brandýse nad Labem dne 17.10. 2011

Markéta Vaňková